

nem akarsz pápistává lenni, hanem az igaz hitben mind halálig megmaradni. Tudom, édes Fiam, hogy csak az előlszámlált okokra nézve is, melyeket én tülem Politicustul hallottál, ha jól megfontolod, tőlünk el nem hajulsz. A kételő tör és az olajfaág előtted vagyon. Annyi okossággal birsz, hogy a balt a jobbtul el tudod választani. Jézus veled! Így immár én is, minekutána ennek a böcsületes személynek megköszöntem volna a jóakaratot, a feleletre harmadnapra merészebben compareáltam és a Lojolitának állhatatosságomnak okait, noha ismét onszolni kezdett és a melyet¹ egyet más ígért, eleibe terjesztettem. Ki minthogy vette észében, hogy borsót hányt a falra, és ezuttal is oty fába vágta a fejszét, kibül ki nem vonhatta, rettenetesen megharagudott, és ilyen búcsut adott: Si non vis amplecti nostram religionem, apage hinc! durae cervicis homo! nolumus amplius serpentem fovere in sinu. Kinek én is a jó akaratot megköszönvén, tüle örök búcsut vidám orczával vettem. Ádott vagy Seregeknek Ura — — —

Az áldások bevégezése után, a C. 3. levelen hivatkozva a cím lap belső oldalán levő versében tett ígéretére, hozzákezd részben apologetikus, részben polemikus jellegű fejtegetéseihez, melyek során a könyv meglevő részében előbb »Az Hitről« (C. 4—D. 1.), »A' meg-Igazulásról« (D. 1—D. 2.) szól, majd egy »Theologia Elenchtica« című fejezet következik, mindenhol buzgón czáfolgatva nemcsak a katolikus, hanem több egyéb, köztök első sorban az ev. református vallásnak a lutheránustól eltérő hittételeit is. Tudományos képzettsége, vallása iránti olthatatlan szerelme teljes elismerést érdemel még a netalán ellenkező nézetűek részéről is, mivel vitatkozási modora távol áll a csak pár évtizeddel előbb is divatos pórias durvaságtól, szennyes személyeskedéstől.

(Sárospatak.)

ZOVÁNYI JENŐ.

KAZINCZY FERENCZ CSALÁDI LEVELEZÉSE.

(Második, befejező közlemény.)

Kazinczy gróf Teleki főispánhoz fordul vagyoni ügyeiben.

Gróf Teleki Sámuel Excellentiájához. Ér-Semlyén, 21. Jul. 1805.

Fő Méltóságú Gróf, Udv. Cancellarius és Fő-Ispán,

Kegyelmes Uram!

Negyvenhatodik esztendejét élem életemnek, — férj vagyok, 's egy holnap múlva talán már atya — 's még sincs elintézve sorsom. Miólta a' megszeliült végezések haza hoztak, hogy telhetetlennek, haládatlannak 's tiszteletlennek ne látszassam az anyám eránt, csendesesen türtem ugyan nyomorúságimat 's rövidségeimet, de majd szóval, majd írva, majd más által elébe tettem panaszimat, 's kértem, tenne oly karba, hogy valaha foghassak annak helyreállításához, a' mit hetedfél esztendei távollétem

való előnyét és főlányét mutogatják. Közben, a C. 2. levél 2. oldalán egy 1679-ben Mainzban megjelent kath. énekeskönyvet említ.

¹ Helyesebben: mellett.

vélem elmúlasztatott. Haszontalan volt minden panasz, minden kérés! nem csak nem teljesítette igasságos és eszes kívánságomat, de csak nem is felelt soha reá; az elmúlt hónapban pedig, látván, hogy a dolgok megérttek, és többé az eddig gyakorlott mód: semmit sem felelni kéréseimre, használni nem fog, olly conditioju punctumokat tett előmbé választásúl, mellyeket veszedelmem nélkül elfogadnom nem lehetett. 'S ezt olly anyátlansággal 's keménységgel cselekedte, hogy a' kiben a' becsület' érzése egészen ki nem holt, készebb bár melly nyomorúságot is szenvedni, mint így bánatni magát. Egyenesen az efféle bántások 's a' kegyetlen-ségnek fő mértékéig ment keserítések cselekedték, hogy már eggyyszer életem is veszedelemben forgott, guttaütést szenvedvén miatta; és ettől az elmúlt holnapban ismét lehetett volna félnem, ha az igasságos ég megelőzve nem adott volna nékem elégtételt azon alacsony vadságokért, mellyekkel ismét illete, és a' mellyeknek egy részét a' rész szerint tulajdon kezével írt, rész szerint más által leiratott, általam előmutatandó levelek bizonyítani fognak.

A' törvény ugyan engem eléggé védelmez az illetén bántások ellen; arra is mutatott pedig útát, hogy a' nem-szelíd anya' kezéből atyáimnak keresetekhez eljuthassak: de a' természet felriad az ellen, hogy a' fiú anyját törvény elébe idézze, és eitakarni való gyarlóságait idegen szemekkel láttassa. A' szelídebb módot keresvén mindenben, 's gondolkozásom még most is, noha minden reménységem elfogyott, arra vonszván, Excellentiádnak, mint a' legfőbb hatalom' Vármegyénkbeli Képviselőjének, védelméhez folyamodom, 's alázatosan esedezem, méltóztassék valakit, a' kit ezen dologra legalkalmasabbnak ítél, kiküldeni, a' ki mind az Anyámat mind engemet kihallgasson, és azt a' botránkoztató lépést, mellyre engem az Anyám kényszerít, a' megeggyeztetés által megelőzze; egy úttal pedig engemet, akár lessz követéseje sikeres, akár nem, atyáim kereseteknek használhatásába tégyen, vagy igazábbban, meghagyjon, és az anyámat anyai bánásokra bírja.

Maradok alázatos tisztelettel etc. Excnak

alázatos szolgája
Kazinczy Ferencz.

Péchy Imre¹ levele Kazinczyhoz 1805. aug. 7.

Kedves Eöcsém Uram!

Eppen Semiényben voltam tegnap, mikor meg érkezett az Eöcsém Uram lovaival a' kocsis, 's a Leveleit meg adta, elő hozodott nem sokára az Eöcsém Uram dolga, én pedig csak hamar meg mondtam a gondolkozásomat a Nénémnek, a szerént a mint Eöcsém Uramnak meg modottam, t. i. hogy éppen nem hagyom helybe, hogy a Néném Eöcsém Uramnak bizonyos fekvő Jószágot ne adjon, hanem a mint Eöcsém Uram mondotta csak vetést szándékozik ki szakasztani, de el csudálkoztam mikor hallám, hogy Eöcsém Uramnak választás engedődött, a Jesztrebi portió, N Bátás

¹ K. nagybátyja, a kinek közbenjárásával az álmosdi birtokrendezést csinálták (1806. márcz. 12.). *Dékáni Kálmán* közli.

házi szőlő és az Eöcsém Uram által el kezdett ház; vagy Semienyben lakó ház, két Urbarialis telek, és két gyalog szeres, minden fordulóra 50 köblös, kaszálló 's minden némű egyéb beneficiumok között. akár esztendőnként 1000 f. Ez akár melyik anyyi, hogy Eöcsém Uram köszönettel tartozik acceptálni és akár mely uton kívánná Eöcsém Uram az Annyát szorítani többet nem kap. 's még itt létében azt mondtam volna, ha így tudtam volna, gondolkozván, melyik léssen Eöcsém Uramnak legjobb. a Semienyi részt találom alkalmasabbnak, mert itt heverő marha, sertés juh beneficiuma is léssen, szőlője vagyon Eöcsém Uramnak Kolyon, borral is speculalhat, ház ugyan még nincsen, de lehet hamar 4 vagy 5. szobából állott csináltatni akár a Bossányi János, akár a külső pusztá teleken. egy szóval ilyen declaratioja után a Nénémnek, Eöcsém Uram nem hogy többet reménylhetne, akár per recensum, akár törvényesen, sőt bizonyosan kevesebbet, mert akkor csak Atyai rátájára szoríthatik. hogy a Néném ezen declaratioját meg érttem, nem lehetett nem csodálkoznom azon is, hogy Eöcsém Uram a' Levelében annyira ment, hogy az Anyának oly formán ír, hogy készüljön a' gyalázatra. ha a Néném anyyi készségét nem mutatta volna is, 's Eöcsém Uram kéntelen lett volna recurrálni, vagy perlekedni, még se illik ezt írni az Annyának. Azért javasolom én Eöcsém Uramnak az előadása után, hogy ne is recurráljon, ne is perlekedjen, hanem a Fő Ispány G Teleki eő Excellentiájához folyamodjon, hogy ez által a világ elibe ne mennyen ez az illetlenség 's Eöcsém Uramat meg mentessem az izetlenkedéstől; de mikor Eöcsém Uram még maga meg írja az Annyának, hogy készüljön a' gyalázatra, maga keresi Eöcsém Uram, és minden Eöcsém Uramat fogja vádolni. egy szóval Eöcsém Uramnak javát kívánom, akár mihez fogott, vegye vissza, acceptálja a tett Conditioik közül egyiket. gondolja meg Eöcsém Uram, hogy akár in Via juris, akár in via recursus, a birái Eöcsém Uramnak, Apák lésszenek, a kik magok gyermekeinek példát mutatni nem kívánnak. tudom hogy haragudott a Septem Viratus Horváthnéra mikor az Atya ellen G. Schmideg ellen perlekedett az Nagy Anyya Legatumát keresvén, mert én is biro voltam a 7Viratuson ebben a Perben. Eöcsém Uram is Atya léssen, gondolja meg, hogy ha ilyen történetben, a fia az Atyai ajánlását el nem fogadná, hogy esne. Ugy vettem észre a Néném beszédiből, hogy nevezetesen a Semienyihez, Anglus kertnek egy darab szántó földet kíván hozzá Eöcsém Uram. ha Eöcsém Uramnak való volna is az Anglus kert, még se eshetne ez meg, mert ex Transactione az intravillanumot többé extendálni nem szabad. de több haszna is léssen ennek így, mint ha Anglus kertnek fordítodnék.

Ezeket Eöcsém Uramnak igaz atyafiságból, egyenes 's jó szívből kívántam meg írni, 's újra arra javaslom, fogadja el Eöcsém Uram a mit ígért a Néném. A M. Grofot az Asszony Hugom Asszonyomat tisztetem, Eöcsém Uramnak atyafi sziveségében ajánlott maradok

Kedves Eöcsém Uramnak
Álmosd 7a Aug. 1805.

igaz atyafiak
Péchy Imre.

Kazinczi levele Péchy Imréhez 1805. aug. 18.

Bátyám Péchy Imre Úrhoz Álmosdra. Kázmér 18. Aug. 1805.

Kedvesebb dolog mint az, hogy Uram Bátyámat Asszonyám maga húzta dolgaimnak elintézésébe, vagy legalább megítélésébe, engem nem érhetett. Bizom mind ügyemhez, mind UrBátyámhoz; 's tudom bizonyosan, hogy valamint mások egynehányan, kik papirosaimat látták, úgy UramBm is másképpen fog ítélni, ha mind kettőnket kihallgat.

Igen is UrBnak fel kellett azon akadni, hogy midőn Álmosdon, Júl 19d. dolgaimat előadtam, csak a' *vetést* említettem, nem csak egy szóval is a' 4. punctumból álló propositiót. De hadd producálom tehát az Asszonyám *irva adott tilalmát*, hogy erről senki semmit ne tudjon; még pedig fenyegetőzve adott tilalmát. Azonban erre azt lehet mondani, hogy UrBm méltó volt volna, hogy exceptióba tétessék, 's magam is bizatlankodással vádolnám magamat érte, ha lelkem isméretinek azzal a' megnyugtató bizonyításával nem bírnék, hogy azt csak azért nem hoztam-elő, mert nem volt velem az Irás, és a' dolog hosszas előadást kíván, mellyhez akkor már nem vala idő, mert így is igen későn értünk haza, 's Battyám Kövér Imre Urnak jelenléte 's beszéde elfogott. — Nekem ezen propositiókból annyira nincs okom titkot csinálni, hogy ellenben még panaszosan hozom majd elő UrBnak.

Az én sérelmeim két czikkelyből állanak: — 1) hogy haszontalan múlik az időm 's nincs mit kezdeni 2) hogy irtóztató ez a' mit szenvedtem és szenvedek. Mind a' két czikkelyen által kell esnünk.

UramB. azt veti szememre, hogy az Anyámnak azt írtam, hogy *készüljön a' gyalázatra*. Ez így mondvá fenyegetőzésképpen hangzik, 's az igen is tiszteletlen 's nem gyermek szájába illő szó. De én azt nem írtam. — Gyalázat — ez a' szó volt a' levélben: de nem volt fenyegetőzve (sőt kímélve volt, mert csak azt írtam, hogy kéntelen leszek

Bárczay Ferencz szolgabíró által fogni dolgom elintézéséhez. Ő általa azért, mert ő barátja a' háznak, titokban fogja tartani: úgy hogy ha Asszonyám megelőzi a' bajt, az én igasságos és elmúlhatatlanul szükséges kívánságom teljesítése által, örök titokban maradhat.)

Ha vétkes vagyok, ha tiszteletlenül viselem magam, dorgáljon-meg UrB. egész érdemem szerint. De ez csak akkor eshetik meg, midőn mind ketten ki leszünk hallgatva.

A' szántóföldeket Anglus kertre fordítani nekem éppen úgy jutott eszembe, mint az, hogy azokon a' földeken Gibraltárt építsek 's ott vonjam-el a' Mediterraneumot, vagy mint tavaly az jutott, hogy frajczímert vegyek-el. A' kik olyakat követnek-el mint a' mik velem követtettek, kéntelenek illy vádakra fakadni.

UrBtynak utmutatását a' recursus dolgában a' legháládatosabb szívvel köszönöm. Horváthné Gr. Schmidegg ellen nem hiszem, hogy paralellumba hozathassék velem. Ha az ő rugója bosszantás vagy fősvénység volt, méltán vont magára útálatot. Én *példából* tudom, mit veszthetek, ha tovább kell is vinnem a' dolgot.

Eleitől fogva van elrontva a' dolog. Jósi hogy maga uralkodhasson 's magát tele szívhasssa, minden gonoszságokat elkövetett. — Lehet e

nekem azt rossz neven venni, hogy nem tetszett a' propositio, hogy ott gazdálkodjak, a hol nem lakom? — Lehet e azt rossz neven venni, hogy Keserűbe nem mentem, látván Dnek haragját 's mások előtt való vádjait, mintha attól én fosztottam volna meg. Eggy eránt gyermekei vagyunk az atyánknak anyánknak, tractáltassunk eggyeránt.

Ő Nsga 's Sophie szívesen köszöni Uram Bátyámnak felőlök tett barátságos emlékezetét 's dolgaimat ajánlják atyafiságába 's egyenességébe. A' Mélt. Grófnak elolvastam a' levelet 's nem tartom azt a' mit Asszonyám megbántásképpen veszen, hogy ő Nsága a' veje, leánya 's unokája dolgát barátságos bizodalommal hozván-elő Asszonyámnak, idegen dologba avatta volna magát, 's érette bántást érdemelne.

Maradok etc.

F. K.

Az Álmosdon 1806. márcz. 12-én történt birtokrendezési irat.¹

Ferentz Fiam Istennek végezése Szerént meg házasodván, hogy addig is mig Isten engemet éltett, Gazdasághoz kezdhessem, 's igyekezé-
téhez 's szorgalmatosságához képest Légyen miből tartani háza Népét: ahoz képest amint az Isten tehetséggel meg áldott, tekéntvén Élő Gyermekeimnek Számos voltatt, a következő Punctumokban kinevezett jóságott, és haszon vételt kívántam néki által adni.

1-o. Lakó helye Lészen az Also Regmeczhez birt Széphalmi Praediumban még egészen fel nem készült Épület; mellyet hogy Lakásává Lehessen tenni, 's a gazdasághoz is kezdhessem, resolváltam ehez ezer Rftokat, és 200 Szál Deszkát. a Mesteremberekkel alkudjon maga; a már kész Ajtókat 's ablakrámákat vitesse el, 's csináltassa, hogy minél előbb belésszállhasson.

2-o. Ehez a Házhöz Szakasztodnak mind azok a Szántóföldek, mellyek 1-o) a temetőtől kezdvén, véggel Ujhel felé fekszennek fel a Bányácskára fekvő Utig a téglá vető mellett 2.) a mit az Ujheli uton alól a Pítlés Malom felé 1794 előtt használt — 3) a Liget felé tett el Árkolasban mind azt, a mi 1805-ben nem Oztatott, úgy hogy a Liget felől való Ortás a Patakig, melly ezt a Kertelést két felé Osztja, neki essék. ezeket a Földeket én most bévettettem, és így minél előbb mennyen fel, 's Szakaszsza ki azt, a mit Udvarnak, Kertnek, Marha akolnak, és Szűrűs Kertnek akar fogni hogy az fel ne szántodjék.

3-o. Szénának adodnak néki a Regmeczi Rétek Delineatioja Szerént a 37. 38. és 40. Numerus alatt Lévo Kaszálók ide értetik azonban, hogy mivel a Kenderbűlyübe menők ezen Réteken keresztül veszik Utjokat, azoknak szabad által Meneteleket kel hagyattatni.

4-o. Fűves Kertnek Lovai Nyári Legeltetésekre az Alsómalom alatt a hol a Kender bűlyü vagy a Hoszszú Ház felé fekvő rétt a Malom Árkáig a Mint a Mappába Delinealva van.

5-o. hozzá adok Széphalmon két 'Seléreket Belyt, és Huszovszki Nevezetűeket.

¹ Ez eredetiben van meg, Péchy Imre írása. Az 'előleges eseményeket és egészen lefolyását megírja K. az ő »Diáriumá«-ban (1804—1806). *Dékáni K. közlő.*

6-o. A Regmeczi Majorság Szőlőmet; Mellyet Szaporíthat. ha még fel nem Fogott alkalmas helyet talál.

7-o. a Liget Erdő tilalomban Lévén, abban külömben is Fát vágni nem Szabad: ha nem Mikor Abrontsot vágnak Neki is hír fog adattatni maga Szükségének valót Vágathat.

8-o. mind a három Malomban Maga és Udvara Számára Szabad Örlést engedek: ha nem ha mikor a Vizek vagy kitsinysége, vagy Nagysága 's a Malomnak valamely baja miat egyszerre nem Örhetnének, az a Molnárok makatsságainak ne tulajdoníttassék 's Várakozással Legyen.

9-o. Mint hogy elkerülhetetlen, hogy egyszer-másszor valamely igazítást vagy Szükséges Munkát tenni ne kelessék, meg engedem Sőt meg Lesz Parantsolva a Molnaroknak hogy tartozzanak a Fiamnak is Dolgozni, ha tsak nékem olly Mulhatatlan munkám nem Lesz, mellyet félbe nem Szakaszthatok.

10-o. Marháinak Szabad Legelése Leszen ott, a hol az én Marháimnak, hanem a Cselédjeit tartozik jó Fenyíték alatt tartani, hogy kárt ne tegyenek.

11-o. ezek mellé adom a Jesztrebi birtokomat a hozá tartozó Csébei, Imregi, Szürnyegi haszonvételekkel együtt, Korcsma és Mészárszék-beli jussomat 's mind Őszi 's tavaszi vétésemmet úgy mind az által hogy mivel a most Arendaban vagy az Arenda ezen esztendő Junius 24 telik el, addig ne tsak Oda ne mennyen, Sőt hallgasson [felőle, félő Lévén külömben, hogy az Arendás restesebb Lenne a tengeri Kapálásban, Ugar szántásban, tavaszi vetésben, hogy pedig Légyen háza a hova Szálhasson mikor oda megy, most építék egy tiz Őles épületet.

12-o. Továbbá adok esztendőnként 200 Rf.

13-o. hogy pedig több modja Lehessen magán Segíteni nem elenzem, hogy a Semjiényi Gulyámon mint más Gyermekeim is marhát tarthasson, sem hogy azon Földeknek, mellyeket neki Széphalmon kiszakasztattam, egyikén vagy másikán Palyinka házat Epithessen, hogy mikor mak nints. Sertéseit inkább ki telettethesse.

14-o. Egyébb aránt azt meg kívánom tőle 's háza népétől hogy mind a Cselédjeit jó Fenyítékbe tartsa, mind a Regmecziakkal, mind a Szomszédokkal jó egyességben éljen, ha vagy a Molnárok, vagy akár melly más Regmeczi embereim elen panasza Lenne, maga hatalmával Semmit ne kezdjen, ha nem Nekem jelentse be, én teszek rola. Az Isten adjon Neki elő Menetelt, a mint látni 's tapasztalni fogom Igyekezését 's hozzám való Fiui tiszteletét, mások előtt való Kedvesség Keresését nem tsak a Felyebb valókkal, ha nem egyebekkel is Segíteni fogom.

Almosd 12. Martii 1806.

Árva Bossányi Susánna.

En előttem Péchy Imre előtt

L. S.

Fiu ehez tartsd magad a mi ebe az írásban meg határozottat mert jelentem hogy ha te ütesz vagy veretel én is ütettek verettek vagy ütök és verek Signatum

Alsò Regmecz 28-ta 1807

Árva Bossányi Susánna ¹

¹ Az irat hátlapján B. S. keze írása. *Dékáni K. közlő.*

Kazinczy F. levele anyjához 1807. okt. 19.

Széphalom, 19. Octob. 1807.

Édes Asszonyám!

Nagy szerencsétlenségem az nekem, hogy minden szóm a' mellyet gazdaságbeli dolgomban teszek, Asszonyámnak nehezitelését vonja reám. Ezt látván, hallgatok: de midőn a' fenn forgókat Asszonyám maga mozdította-meg, lehetetlen volt bizodalmat nem mutatnom, s magamat nem mentenem. Én nem hittem, hogy Asszmt azon kérésem, hogy ne ellenzze annyi gulyabeli marháim eladatását, a' mennyiből 115 Rf Debreczeni adósságom kitelik, megbánthassa, és bizonyosan nem czéloztam oda, hogy azt Asszm fizesse. Azonban, hogy azt czélzásom nélkül is Asszonyám cselekedni méltóztatott, anyai kegyesség jeléül veszem 's alázatosan köszönöm. Méltóztassék Asszonyám nekem elhinni, hogy én távol vagyok attól az alacsonyságtól, hogy azután leskelődjek, hogy melyik testvér mit kap most vagy más időben, 's azért hogy Dienes egy hordó Tokaj bort 's Jösi és Miklós egy egy paripát kap, azt kívánjam, hogy tehát nekem is adassék valami. Az illyes engem nem bánt. Csak könnyebben lélegzhetem, csak kezdenem lehetne valamit, felejténem az efféléket. Azt azonban el nem fojthatom, hogy az, hogy egyikünk minden, a' másikunk semmi, nekem nagyon fáj és hogy onnan ered minden veszedelmem, mert a' mi fogságom alatt is, azolta is czél volt, kilököttem, mintha nem volnék gyermeke az atyámnak. Birtuk volna Jesztrebet ketten, 's a Jesztreb feléért pótolókéül valamit még ahhoz a' mit most bírok, úgy vége volt volna minden panasznak. De az én fekvésem olly elhibázva van elrendelve, hogy elakadásom mindennap érezteti magát 's azon kevésből mit bírok, nem kellett volna magamat szükségtelenül megterhelnem cseléddel vagy Zselléireimnek adni egy részt, holott csak szalmám sincs annyi, hogy magamat beérhessem. Ha ez nem mennyekre kiáltó igasság, úgy neveztessek cselekedetem háládatlanságnak, telhetetlenségnek, tiszteletlenségnek, 's irigységnek: de ha panaszom igasságos méltóztassék Asszonyám engem ne vádolni olly dolgokkal, a' miktől tiszta vagyok. Asszonyámon áll véget vetni tulajdon bajainak, 's gyermekei halálos idegenségeknek, mellyek annyira mentek, hogy többé jót reményleni alig lehet, de bizonyosan holtig tart, ha így marad. Ezt nekem Asszk elébe terjeszteni kötelesség volt: Istenre bízom egyéb eránt akármi lesz belőle.

Hasonló szíves tisztelettel 's köszönettel vettem fogságom költségei 's az azalatt esett kifizetéseit aprólékos adósságaim felől is az Absolutiönalist. Még nőtelen voltam, még nem is álmodtam a' felől, hogy az Ipamnak veje leszek, midőn azt sürgettem. Nem tudom emlékezik e reá Asszonyám, de bizonyosan úgy volt, József Öcsém a' Regmeczi rettenetes napján (1804. 27. Jun.) abból nekem vétket csinált, 's úgy vette mint kelepcczét. Nem kaptam reá soha feleletet. Megcsináltam magamban a' calculust, hogy abból a' mit nekem Asszonyám még fogságom előtt kimutatott, ha itthon éltem volna, mit vehettem volna be, 's mintegy mit érhetett az a' mim ide haza maradt, 's látván hogy annyira azok a' költségeim 's kifizetett adósságaim bizonyosan nem mentek, megnyug-

tattam magamat. Ha az Ipam vétett az által, hogy a' leánya özvegységéről 's unokájának javokról gondoskodott, ő lássa: én tudom, mivel tartozom Anyának, mivel Ipának, és hogy az anyaság több mint az Ipaság. De minekutánna látom az idegenséget, magamat belé nem avatom; az Ipam által pedig Asszonyám ellen éppen úgy tüzeltem, 's tüzeltem magamat, mint Klári tüzelt és tüzel. Ezt kéntelen valék mondani, egyéberánt egy szót sem szóllok az Ipam felől, mert ő Asszhoz csak addig tartozik, míg Assznak tetszett és viszont. Sajnálom a' meghasonlást, de az nagyobb, mintha az okosság tanácsolná közletését.

Hogy Asszonyám nekem a' kezemben lévő Dobsáknak destinált 300 Rftot ide ajándékozni méltóztatott, aláz. kösz. — Azt én magaménak soha nem tartottam, és úgy veszem, mint most történt adást. A' gyermeki relatioval az ollyatén calculusok nem ellenkeznek, és így azt velem akár oda, akár másuvá lefizettetni, nem volna illetlen Asszonyámhoz. Köszönöm alázattal a' búzát is és egyebeket, a' miket a' szekér hozott. Azt a' mit itt kaptam (4 köből búzát) ma vetik.

Sertéseimet a' Ligetbe nem jártatom, sőt midőn a' Semlyénből felhajtott sertések voltak ott, nem lévén ide haza az Öcsém, én izentem Laczkó Jánoshoz, hogy azt tiltsa-el. Azonban ha majd a' Prédahegyben nem lesz több makk, akkor élni fogok jussommal, 's nem fogok reá az Asszonyám színe alatt az Öcsémtől engedelmet kérni. Ugyan ezt cselekszem a' favágás dolgában is. Eggy just bírunk, velem is köz az erdő-bírótság, eggy atya, eggy anya gyermekei vagyunk.

Én ujra azon kérem Asszonyámat, hogy ha levelemet felborzadva olvassa ismét méltóztassék tekintetbe venni, hogy mit tehetek egyebet mint teszek. Adja Isten hogy Asszonyámnak nyugodalma soha se háborítottassék meg általam.

Ajánlom . . .

Ferencz.

Kazinczy F. levele anyjához.¹

Azert a' szep Karatsont köszöntő Levelirt küldetéek 120 Rf. egy szép nagy Mentére. A. B. S.²

Édes Asszonyám!

Ma vett kegyességét a' legszívesebb köszönettel vettem, 's kezeit érette csókolom. Csak az Isten tudja azt és az én ielkem, mennyi küszködések után tettem a' karátsonyi lépést. De meg vagyok nyugtatva, mert kéntelen voltam tenni. Szint úgy ellenkezik a' természet rendével, hogy fiú viselje magát tiszteletlenül anya eránt, mint az, hogy egyik testvér a' más testvérenek subordináltassék, mely még eddig ugyan nekem sokszori kéréseim mellett is, megváltozhatatlan sorsom volt. Az pedig, hogy még cseléd is paczkázzék rajtam, épen rémitő cselekedet. Én tudom

¹ Kelet nincs a levél fogalmazásában, de hetedfél esztendő emleget fogsága óta és az álmosdi szerződés után van. Továbbá a levél fölébe van ragasztva B. S. levelének egy darabja, melyben ő fia karácsonyi levelét megköszöni. Ezekből következtetve a levél 1806 decz. 24. után íródhatott. *Dékáni Kálmán* közli.

² A levél felső részére ragasztott levétföredék.

mi van az Álmosdi végzésben 's miolta itt vagyok, soha magam ellen panaszra alkalmatosságot nem adtam: de bízom Asszonyámnak kegyességéhez, hogy azt nékem tiszteletlenség jele gyanánt nem veszi, ha azon esetre erőszakkal élek, ha valaki velem szembe száll. Hosszú és kedvetlen út az ilyen esetekben a' satisfactio-kérés, 's minekutána látom, hogy velem úgy bánnak, mintha nem volnék fija az atyámnak, az utolsó gráduzig lévén elkeserítve, illő magamat olly lábra tennem, hogy ne bántathassam. 'S ha csak azt cselekszem, engem vétkesnek tartani senki nem fog.

Fekvésemet kiki látja a' ki akarja; azt is látja ha akarja, hogy én nem egyformán traktáltatom az öcsémmel. Abból többé jó nem lesz, és így hadd menjen a' hogy mehet, és ha kedvetlenségek esnek, vádolja magát az, a' ki mind azoknak oka. — Nem kérdem, én vagyok e vétkes, vagy azok a' testvéreim a' kik velem jól nincsenek; noha ha erre a' czikkelyre felelni kell, kész leszek szóllani. De azt maga tudja Asszonyám, hogy felejtven mind azt a' mi velem történt, sokáig jártam utánok; igyekeztem őket megszelídíteni; hogy azzal, a' ki utána-járásomat elfogadni akarta, jól vagyok; melly eléggé mutatja, hogy a' többivel is jól volnék, ha engesztelésemmek engedtek volna; tudja azt is, hogy a' többek közt Dienes tett e egyebet legkisebbet is minden lépésimre paraszt gorombaságnál. Azonban Asszonyám nem azokat inti észre, illendőségre, becsületre, hanem engemet néz hibásnak, engem vádol mások előtt, engem keserít. Jósi engem Asszonyám előtt ebattázott, gazemberezett, bottal fenyegetett, 's Asszonyám egy szóval sem szólította. Engem, hogy ebbeli bántásimat barátimnak panaszlottam, engem, igen is, megszólított, megdorgált.

Adták e vissza testvéreim századrészét annak, a' mit én tettem? Ezt Asszonyám tudja. Menjenek tehát úton, 's legalább ne keserítse Asszonyám az én nyugodalمامat. Fogságom hetedfél esztendeig tartott. Épen annyi ideig szenvedtem ide haza is a' rabságot. Ha erszényemben vagyok megcsalva, legalább hadd legyen nyugtom.

35 fából nekem, akár hármat veszünk fel, kik itt bírnak, — akár csak a' fiukat, kik az atyai és anyaiában részesülünk, akár fiút és leányt egygyütt, 's az Özvegy részt azon felyül — 35 fából mondom nékem kettőnél több jut, 's illy állapotban lévén, nem lehet kívánni, hogy istálóm padlásához és hidlásához fát pénzen vegyek. Én tehát fát vágatni bizonyosan fogok. Ha behajtja Laczkó János az embereimet vagy lovaimat, azt ő lássa. Én csak arra kérem Asszonyámat, hogy előzze-meg a' ház gyalázatját, hogy ne engedjen rút tetteket történni. Az az Öcsémnek minden mesterkedése, hogy innen engemet kirekeszthessen. Így izente a' Péchy Sándor Árendása által, hogy sertéseimet küldjem Szürnyegre makkra; azért vett az én kárommal 26. májást a' Meczenzofi vásárosokon, hogy marháik az én rétemről nem tudom kiébe csaptak akkor midőn egy garas ára fű nem volt a' réten és így kárt nem tehettek. Ha tettek volna is, el kellett volna nézni az izetlenség eltávoztatása miatt. Én ugyan elnéztem volna. Ajánlom magamat anyai kegyességéibe, kívánok szerencsés utat 's maradok

Ferencz.

Kazinczy levele anyjához 1807. decz 24.

Levél az Anyámnak Regmeczre. Széphalom, 24. Xbris 1807.

Édes Asszonyám!

A' nyulat alázattal köszönöm. — Antalnak, a' ki hozta elpanaszlám keseredésemet, hogy Asszonyámat e' levél vételéig készítse-el. Ő olly becsületes ember, hogy nem állhatta-ki a' beszéd' kedvetlenségét, 's félbe szaggatta holmi vigasztalásokkal, 's így fogadom, hogy nem tudja a' mit szájába akarék adni. Szombaton azért mentem volt bé, hogy elmondjam: de ott látván a' kis Szepesit, abba hagytam, hogy elkerülhessem a házunkat mocskoló scénákat. Nem boldogultam még soha a' szelid módokkal; már most eitökéllettem, hogy ollyanhoz fogok, a' mi használjon. — A' dolog ez:

Pénteken estve megparancsoltam cselédimnek, hogy más nap túzi fát vágván, nézzenek-ki egy vállúnak és sajtonak valót. Ők magyarul nem tudnak, én tótul nem, 's így történt, hogy nem csak kinézték a' fát, a' mit akartam, hanem le is vágták, a' mit nem akartam. Délután kimentem megnézni, a' mit vágtak, 's mellettek leltem Krácskót 's embereim beszéllik, hogy Laczkó János velek szóba eredett, és hogy Krácskót strázsának állította melléjek, hogy többet ne vágjanak. — A' ki nem tudja mik estek eddig, meg fog itélni, hogy Laczkó Jánosnak a' tettét olly nagyra veszem: de az meg nem itél, sőt igasságosnak fogja nevezni séreimemet, a' ki tudja, hogy ámbár fija vagyok Asszonyámnak, 's K. Péter után az erdőnek mind bírása, mind bírósága engemet is illet, a' harminczöt. fa levágatásakor velem szántszándékkal nem tudattak semmit, hanem mikor minden megvolt, akkor nekem is szabadság engedtetett két darabot levágni. —

Ne engedje Asszonyám, hogy az efféle igasságtalanságok 's illetlenségek elkeseřitsenek. Én is fija vagyok az atyámnak, nem csak Jósef Öcsém. Ő minden a' háznál, én semmi nem vagyok. Ha mostohája volnék is Asszonyámnak, sok volna már a' mi velem történik. Már elébe terjesztettem Asszonyámnak, hogy én két fánál többet vagyok kéntelen vágatni, ismerem jusaimat 's bizonyosan többet fogok. Szükségből cselekszem azt 's jusaim fenn tartása miatt, nem ingerlésből. Az Öcsém lássa mit csinál; de Laczkó Jánosnak nem javaslom, hogy magát megkapattassa. Bizonyosan meg lesz vágva, hogy érezze, hogy rajtam és emberimen semmi jurisdictiója. Bízvást tehetnek jelentést, hogy az erdőt pusztítom, ha pusztítom; eddig is volt emberimre elég panasz, mint a' Regmeczi cselédekre volt előttem, hogy ők vágnak nyersét. De strázsát állítani embereim mellé, már az több, mint a' mit eltérni vagy tudnék, vagy akarnék.

Szakszon uj sövényt font, 's az én földemet hozta ki, azt a' nélkül hogy nekem szóllana. Jókor ért. A' sövény ki van vágva.

Bátyám Szemere László Ur engem predikatori módon és úgy a' hogy egy tiszteletre méltó emberhez illett, megdorgált, megleczkézett, elmondván az Asszonyám panaszait. Édes Asszonyám ne legyen igasságtalan. Nem az a' dolog, hogy én Krainiknén kívül minden testvéreimet

gyűlölöm, hanem az, hogy én József és Dienes öcsémek kivül, kiket minden bizonynal gyűlölök, mint ellenem plánum szerint askálódot, velem gazúl 's paraszt gorombasággal bánt 's minden engesztelést kereső lépéseim mellett is megátalkodva maradt embereket — egyiket sem gyűlölöm; noha igaz, hogy azt, a' ki soha sem bántott, jobban szeretem, mint a' ki valaha benn vala a' planumban, vagy a' kit tökéletesen jónak ismerék ugyan, de bántásait nem értem és meg nem foghatom. A' velem való legirtóztatóbb bánások 's a' gutával való megüttetés után is előtt is Asszm tudja mint tettem én első lépéseket a' megbékélésre, mint igyekeztem őket megszelidíteni, mint jártam esztendőig utánok. Az egy Susit kivévén, a' ki fő Mestere volt szerencsétlenségemnek 's mocskomnak, de magába szállott és velem szíves testvérséget érzett azolta, némelly testvéreimnél az én utánok való járásom nem egyébre való volt, hanem hogy még szemtelenebbül bánjanak velem. Hogy szeressem én az ilyeneket? hogy ne gyűlöljem? Osztán miként csinálhat nékem Asszonyám vétket abból, hogy csak Klári kedves előttem, mikor neheztel érte, hogy Susival jól vagyok, 's pirit, hogy *édes kedves* Susinak nevezém levelemben. — Hogy Asszonyámat Kázmérba nem hívtam, a' lyányom keresztelésekor, az természetes. Lakodalmamra kértem, noha az szokásban sehol nincs, mert még akkor jó szomszédságban élt feleségem szüléjével. Én nem vagyok szabad az ő házakhoz kedvetlen vendéget vinni. Tudták ott 's nem felejtik, hogy Asszonyám mint mocskolta úton utfélen az egész házat 's az *eggyűgyűnek* kiáltott Napam nagyon érzi, mint fogadtatott a leánya tavaly májusban Semlyénben, (Negyedfél nap alatt hozzá nem szólla Asszonyám, 's a' mint bémentünk 's feleségem kezét csókolt, visszacsókolás nélkül 's szótlan font kinjába, 's közei 5 minutumig felénk sem fordúlt) 's hogy Asszonyám még ez idén is azt hirdeti felőle, hogy ez által nevetségessé tegye, hogy *reá kötötte magát Laczira*. — Egyik leánytestvéremről, egyik Menyemről, és most egyik unokájáról (a' Susi leányáról) még nagyobbat hirdetett Asszonyám. A' feleségemnek elég elégtétel, hogy Asszonyám Szemerénél declarálta, hogy ő Asszonyámat soha meg nem bántotta; egyéb eránt ő azt hiszi, hogy ha ő Lukács Francisca volna, *nem kötötte volna magát hijába*.

Édes Asszonyám! Az Anya és fiú közt való idegenség mindég messzebbre terjed. Az Istenért szünjön valaha Asszonyám bántani. Én gutával megüttetett ember vagyok. Annyira ment rettegésem, hogy postán jött utolsó levelét Asszonyámnak fel nem bontva tettem félre. Egyéb eránt én fiú vagyok 's szenvedhetek: de a' mit még akkor mondtam mindég, mikor Miklós és osztán József Öcsémnek feleségeiken kivül még nem vala több idegen személy a' háznál, a' meny nem leány. Én Istent a' feleségemből nem csinálók: de ha elvettem, tartozom a' bántásoktól megőrzeni, 's tartoznám ha Maris volna is; annyival inkább tartozom, mivel nem az.

Ajánlom magamat anyai kegyességeibe, kívánok boldog innepet 's új esztendőt 's maradok hív tisztelettel

alázatos engedelmes fija
Ferencz.

*Kazinczy levelei anyjához.*¹

V á l a s z.

Széphalom, Máj. 31d. 1810.

Bdunyák azt a' hírt hozza, hogy Asszonyám nem vette leveletem és hogy rosszul van. Miként történhetett meg az hogy levelem Semlyénbe nem ért, meg nem foghatom, mert azt tulajdon magam adtam postára etc. etc. Mi úgy szándékoztunk, hogy e holnapban mind ketten lemegyünk Asszonyám tiszteletére. De Sophie az elhalálozáshoz sebesen közelítő atyját s ágyba esett anyját nem hagyhatja; én pedig a' Pataki Bibliotheca végighányására vagyok rendelve, 's ezt a' munkát az Examenig el kell végeznem. De lovaim is úgy el vannak foglalva, hogy egy nap sincs, melyben fogva ne volnának; 's e' miatt halada az is eddig, hogy az életért Ábrányba kütdjek.

Restauratio — Budaházy Péter. — Emlék. —

Én meg nem tudom fogni miként lehet valaki abban örömet, hogy Asszonyámnak olly hazug híreket viszen, mintha mi a' Miklós öcsém fiainak küldött holmit maguknak a' fiúknak adtuk volna által. Mi a' zsákot Regmeczi embernek adtuk, hogy Regmecze vigye; a' vaját akkor általadni elfelejtettük, mert be volt téve a' setét kamarába. Az olly tévedés megeshetik akarás nélkül is. De magunktól vévén észre a' botlást, a' vajnak minden illetése nélkül általadtuk Kálinak. Hogy mi a' másét, annyival inkább pedig a' mi a' Miklós öcsém fiainak adatik, meglopjuk, azt felőlünk senki sem térszi-fel, a' ki ismerni akar.

Asszonyám az elsőbb levelében megneheztelt, hogy Susit az Asszonyám levelében és az Urát, előhoztam. Sajnálom tetetés nélkül, hogy Asszonyám előtt kedvetlen dolgot tettem. Az Isten tudja, hogy vele megbántani nem akartam. Én azt hittem, hogy az Asszonyám neheztelése őerántok egészen elmúlt; ezt pedig onnan gondoltam, mert egyik levelét Asszonyámnak hozzám Susi írta, és Asszonyám valamit ollyat mondott, hogy nem tudom mikor és micsoda kolcsokat nála hagyott volt. Ha ezt nem hittem volna, nem fogtam volna cselekedni, mert keresett bosszantásnak tetszhetett volna, azt pedig más ellen sem cselekszi örömet az ember, mikor elkerülheti, annyival inkább nem illik 's nem szabad gyermeknek anyja ellen. — Azt írja Asszonyám, hogy Miklóst és engem Susi vízre vitt. Hogy mi ketten vízre vagyunk víve azt Isten és világ látja. A' Miklós szerencsétlenségét nem hozom elő, de a' magamé felől szabad szóllanom. Engem nem Susi és nem Klári vitt vízre. Olly nagy volt az én szerencsétlenségem, hogy azt érezhettem mások bizgatások nélkül is. Sem nyugalmat nem tudtam soha lelni, sem egyéb nem voltam a' háznál mint idegen. A' Regmeczi executiókor meg volt nekem mondva, hogy magamat a' dologba ne avassam, 's Asszonyám emlékezik, mint ellenzettem a' levelek közlését. Sőt azon órában, midőn

¹ Valószínűleg anyjához intézett leveleinek másolatai és egyes kikapott részei ezek, különböző időkből. Közülök csak az első van keltezve. A többi csak egy-egy vonallal elkülönítve folytatólagosan írta a kék füzetbe.

Munkácsról megindultam, megvolt mondva, hogy a' gazdaság egészen az öcsém kezében lesz, én csak a' processust folytassam. Ifjabb testvér sem fogná az illy egyenetlenséget eltűrni, nem hogy öregebb túrja. Igy folytak-el esztendőök a' nélkül, hogy én legkissebbet tehettem volna. Kőnek kellett volna nékem lenni, ha ezeket nem érzetem, 's vannak, ha nem láttam volna. Kéntelen valék Asszonyámtól külön szakadni, mint Miklós, hogy valaha legalább nyugtom legyen.

Asszonyám minden nyomon bizonyítja erántam való anyai kegyességét valahol lehet azt bizonyítania, 's az engemet egészen megnyúgtat. De siralmas nékem az erőszakot látnom és érzem hogy egyformák nem vagyunk. A' Familia leveleinek az én kezeimben kellene állani, nem az öcsémében. Ő azt fogja mondani, hogy nem az övében van, hanem az Asszonyáméban. Igy takarózik ő mindég Asszonyámmal, hogy ő legyen a' Mindenható. 'S István öcsém és Péter bátyám még az Asszonyám itt nem létekor is kapnak ki levelet a' ládából: én pedig Nagy Gábor Úrnak itt létekor azt a' feleletet kapom a' Menyemtől, hogy elvitte Asszonyám (vagy az Uram) a' kolcsot. Mikor Árendába adatik Regmecz, Szőlőskérőll Regmeczre hívatik Péter bátyám: de nem én Kázmérből. Az én sorsomat a' Miklós öcsém sorsát a' József öcsém határozza meg; én azt sem tudom mint áll ő; de hogy ő tudhassa az enyémet nékem az Asszonyám Álmosdi végzését le kell írnom. Édes Asszonyám, ez nekem békétlenség, nem tisztelenkedés: hanem olly fájdalom, melyet nem lehet megemészteni. Ezek vittek ki engemet az Asszonyám fedele alól, hol ezek nélkül én szintűgy meg tudtam volna maradni, mint más. Méltóztassék tehát Asszonyám nem engemet vádolni, 's ne a' két leánytestvéreimet, kik egyebet nem tettek, hanem hogy sorsomat szánták. Susi sok ideig azt hitte, hallgatásomat félre értvén, hogy én kéz alatt szívom a' ház jövedelmét. Susi egyike volt azoknak, a' kik erántam igazságtalanságot követtek-el. De Susinak kéntelen vagyok azt a' bizonyosságot adni, hogy midőn kerestem a békét, elfogadta, magába tért, 's velem testvériséget 's jótétet is éreztetett. Asszonyám a' bizonyosságom, ha nem kerestem e szívesen, sokszor és sok gorombaságoknak eltűrésével a' békélést más testvéreimmal is. Még csak feleletet sem kaptam reá, 's látván, hogy a' legbékességesebb szenvedéssel sem érek semmire, letettem mindenről, 's már most többé nem keresem.

Dienes Öcsém könyvet kér. 's Asszonyám parancsolja hogy küldjek. Az Asszonyám tekintete miatt örömet megtenném: de M. tudja, hogy Februáriusban kéntelen voltam neki is azt felelni, hogy nincs csak egy is, és azzal bizonyítottam hogy nincs, mert ollyat küldtem neki, mellynek széleire a' correcturákat raktam-fel. Egyéberánt nem veheti azt Dienes öcsém nekem vétkül, hogy fáj, hogy midőn a' feleségem porcelljai közzül egynehány darabot elkéretett, 's a' feleségem azt neki oda adta, noha az a 3 vagy 4 cserép olly tekintetű familai reliquia, hogy azokat az anyjok a' 3 gyermek közt egyenlően tartotta méltónak felosztani, D. csak ezt sem mondta reá, *köszönöm*. Eggy szippantásnyi tobak nem grácia, 's azt még is legalább 1 fejbillentés nélkül nem hagyja senki, a' ki gorombának tekintetni nem akar. D. nem 45 esztendőös korában

fogott a' gazdasághoz, 's az Isten neki gazdag jövedelmet adott az Arendák 's hosszas szolgálati iparkodás után, én pedig fogva voltam 's elsüljedtem bajaimban. Ha ő volt volna az én állapotomban 's én az övében, én vele nem bántam volna úgy. — Lássá Dienes mit csinál. Kerestem vele is a' jöllehetést, mint mindenik testvéremmel. Legalább hát azt ne vegye vétkül, hogy jól vagyok azokkal, a' kikkel jól lehetek.

Édes Asszonyám!

Asszonyám a' Péchy Imre bátyámnál való 700 ft adósságomat, melyet fogságom költségei név alatt a' Kamara által reám vetett 1000 ft-nál többől álló terhem miatt csináltam, lefizetni méltóztatott érdekével együtt; és ezt nem az én kérésemre cselekedte Asszonyám, hanem tulajdonképen anyai kegyességében, a' nélkül hogy azt valaha kértem volna. A' legszívesebb köszönettel köszönöm Asszonyámnak anyai kegyességét, mind a' magam nevében mind a' gyermekeimében. Az Isten tudja, hogy én távol vagyok annak óhajtasától, hogy Asszonyám magát a' maga jövedelmeitől megfossa 's reám vesztegessen; hogy távol vagyok attól is hogy testvéreimnek károkkal engem boldogítson. De minekutána az én terhem világos, arra kérem Asszonyámat alázattal, méltóztassék oly lábra tenni, hogy valaha kezdhessek valamit. Nem álmodoztam én soha osztály felől 's annyival inkább nem most. De adjon nekem Asszonyám itt annyit, mint Jesztrebnek fele, hogy marhát tarthassak, mely nélkül nem megy a' gazdaság. Én Jesztrebre lakni nem mehetek, sem ott marhát magam nélkül nem tarthatok, azt megmutatta két esztendei próba, sem onnan szalmát 's szénát ide nem hozhatok. Méltóztassék Asszonyám öszve vetni sorsomat az öcsémével, ha egy forma e az? Meg vagyok terhelve cseléddel 's nem lehetek külömben. Kiki tudja mibe kerül ez és mit könnyít az erő. Hasztalan minden iparkodásom, 's szerencsétlenségemet még gyermekeim is fogják érzeni, tudni fogják honnan ered. Ez nékem minden vigasztalásom.

Ha pedig ez nem volna tetszése Asszonyámnak, azt kérem ennek helyébe, hogy méltóztassék Regmeczet már most nekem adni Arendába. Ez engem is felsegáll 's én megmutatom mint egynehány más punctumban már, hogy igaz e az ellenem tett vád, hogy nekem azért nincs, mert nem igyekszem. Én az Árendát szorosan fogom mindég fizetni; abban fogyatkozás nem lesz.

S még egy kérést: Méltóztasson Asszonyám velem tudatni, mennyibe került a' ház építése. Ne vegye Asszonyám tiszteletlen bizalmatlanságnak ezt a' kérést. Tudom én, hogy Asszonyám eránt én köszönettel tartozom, valahol önn szíve mozdultából bánhat 's bánhatott. De ennyi csapás megtaníthat, hogy magamra 's gyermekeimre légyek szükséges vigyázattal.

Hogy Asszonyám az én esztendei 200 ftomat 500-ra emelni méltóztatott, alázattal köszönöm. Ezekre nézve azt kérném alázattal, mindég szüret tájban juttatni kezemhez, mert nem csak a' szüreti költség van akkor rajtam, hanem 3000 f capitálisnak érdekét is akkor kell letennem. A' rétet hasonlóképpen alázattal köszönöm. Azt oly sok iszap és oly magosan bélepte 's annyi kő, hogy rettenetesség nézni. Lehetetlen, hogy

azt Asszonyám látta volna, 's bizonyosan nem tudja millyen. A' vett kaputrokat egy Rhédey Lajos forma növésű emberre reá adtam még azon is bugyog.

Sophie alázattal csókolja kezeit. Ha az atyját eltemeti, velem és 2 gyermekeimmel teszi tiszteletét Asszonyámnál — — —

Közli: DÉKÁNI KALMÁN.

ADATOK BALASSA BÁLINTRÓL LIPTÓ VÁRMEGYE LEVÉLTÁRÁBÓL.

Liptó vármegye alispánjának készségéből alkalmam nyílt a vármegye XVI. századi jegyzőkönyveinek áttanulmányozására. Balassa Bálintot illetőleg érdeklődtem e könyveket, azonban a végeredmény nem igen elégített ki. Nem sok s nem is valami jelentékeny adatot böngészhettem össze. Igaz, hogy a jegyzőkönyvek nem teljeseek, de csalódásom magyarázatát mégis inkább abban lelem, hogy Balassa vagy keveset tartózkodott a vármegyében, vagy ha ügye-baja volt is az ottani lakossággal, a minthogy bizonyára volt elég, a panaszosok nem igen mertek a vármegyéhez fordulni s bizonyára a vármegye is kereste a módját, hogy ne kellessék az erőszakos főurat a maga színe elé idézni. Egyébiránt abból, hogy a nemes urak egy ízben főispánjukul óhajtották, azt kell következtetnünk, hogy mégis volt idő, mikor Bálint úr kedves ember a vármegyéjében.

1580. okt. 5.

A Szentiványi nemeseknek gyarmathi Balassa Bálint és Ferencz alperesek ellen a Jaworowe Zady nevű havasok új elfoglalása miatt folyó perében Benedekfalvi Kiszél Péter, az alperesek nevében kéri az ügyet bővebb megvizsgálás végett a kir. kuriához fölterjeszteni. Felperesek képviselője Andaházy András a kérés teljesítését ellenzi, mert a kiküldött alispán és szolgabírák a helyszínen személyesen meggyőződtek a foglalás megtörténtéről s nyomban aként ítélték, hogy az elfoglalt havasok a törvényes birtokosoknak visszaállítandók; most tehát a végrehajtást eszközölni kell. — Határoztatott, hogy az ügyet föl kellene ugyan terjeszteni a kir. kuriához, de mivel az 1542-ben Pozsonyban alkotott törvényezik az új foglalások tárgyában az alispánnak és szolgabírának hivataluk elvesztése terhe alatt kötelességévé teszi, hogy az új foglalásu birtokokat egy év leforgása alatt a jogos tulajdonosoknak visszaállítsák, ennél fogva a hatósági visszafoglalás haladéktalanul végrehajtandó. Felperesek ezt az ítéletet megfelelőbbnek a kir. kuriához. (19. v. lap.)

1580. nov. 10.

A Szentiványi Kristóf és János felperesek és Balassa Bálint és Ferencz alperesek közt a Jaworowe Zady havasok új elfoglalása miatt folyó perben megszerkesztett felelbeszési irat a felek előtt kihirdtetett. (35 l.)